

Botos Katalin:

A környezeti hatások és az egészség

Az OECD 2020-as *Health at a Glance jelentése* kiemelten tárgyalja a légszennyezés állapotának kérdéseit. Azért is, mert a jelen pandémiában ennek fontos szerepe van, de önmagában is fontos ez a téma az egészségügy helyzete szempontjából.

A *légszennyezettség* mértéke jelentős tényezője a Covid-os megbetegedéseknek. Mint az várható, Közép-Európa a szélesebb körű fosszilis tüzelőanyag használat következtében légszennyezésben magasabb értékeket mutat. ... (Közös örökségként az ezen országokban korábban működő szocialista gazdasági rendszertől...) A pandémia alatt a megszorítások miatt a légszennyeződés a legtöbb európai országban csökkent. A szálló részecskék mennyisége és a nitrogéndioxid mennyisége is, de sajnos, ez nem tartós változás, csak ideiglenes mérséklődés. A különböző légszennyeződések mértéke várhatóan továbbra is magas lesz Európában.

A WHO adatai szerint a szálló por szempontjából a legnagyobb koncentráció a *volt szocialista országok fővárosaiban* mérhető. Mi Budapesttel *hátról* számolva a hetedikek vagyunk, nálunk csak a többi kelet-európai fővárosok szennyezettebbek. Persze, azért minden iparosodottabb területen nagyobb a szennyezettség Nyugaton is, mint a kevésbé iparosodott régiókban. Pl. Észak-Itáliában magasabb, mint Dél-Itáliában. Nem túl meglepő, hogy a légszennyezettség kimutathatóan az idősek, gyerekek és krónikus betegek számára jelent nagyobb veszélyt. S természetesen, a *szegényebbeket* sújtja jobban. A járvány előtti adatok szerint 2018-ban - elég nagy bizonytalansággal, - 168 000 és 346 000 időnap előtti halálesetet írtak a légszennyezés számlájára. Ebben is Bulgária, Magyarország, Lengyelország, Románia és Horvátország vezet. Mi az utolsó előttiek vagyunk... Méri mind a külső, mind a lakáson belüli légszennyeződést. Az utóbbinál egyértelműen az a keletiek hátránya, hogy nagyobb arányú a hagyományos fűtés a belső légterekben...

Az EU országok közül 10-en jelentették, hogy teljesíteni tudják a Bizottság által 2016-ban kitűzött kibocsátási mutatókat 2020-ra; de 2030-ra ez a kör már négy országra szűkült. Azaz, a légszennyezés problémája még jó ideig velünk marad.

Mivel az egészségügy átlagosan az EU országok GDP-jének 8%-át teszi ki, magának az egészségügynek a zöldítés irányába tett erőfeszítései is számítanak. Vásárlásainknál (kemikáliák, fertőtlenítő szerek) a környezeti hatás felmérése kötelezően fontos szempont. A hulladék-kibocsátás mérséklése, és az intézmények energia-hatékonyságának javítása enyhítheti az ökológiai lábnyomot. Figyelemre méltó, hogy a kórházakban rendkívül nagy az élelmezéssel kapcsolatos pazarlás. Ennek százalékos aránya 6-65% (!) között szóródik. Ami azért eléggé megdöbbentő... E veszteség rengeteg

főösleges természeti erőforrás–felhasználást jelent. Franciaországban programot dolgoztak ki a veszteségek 50%-os mérséklésére, a kórházakban és más közösségi intézményekben.

Nagy fenyegetést jelent továbbá az antimikrobiális rezisztencia kialakulása. Ez immár évente 33 000 ember halálát okozza az Unióban és az Európai Gazdasági Térség országaiban, főként kórházakban és más egészségügyi ellátó intézményekben szerzett fertőzések miatt. Az étkezéssel összefüggésben általában is keresik az EU-ban az egészségesebb élet lehetőségeit. A Farm to Folk az ökológiai gazdálkodást kívánja elősegíteni. Valójában az EU-ban a *Farm to Folk* stratégia azt jelenti, hogy minél kevesebb közvetítővel juttatni el a fogyasztóhoz a helyben termelt élelmiszert. Ez is közvetetten hatással lehet az egészségügyi károk megelőzésére. Szeretné az EU elérni, hogy 2030-ra a mezőgazdaságilag művelt területek 25%-án ökológiai gazdálkodás legyen, hogy egészséges étel kerüljön fogyasztásra, megmaradjon a biodiverzitás, s mind kevesebb legyen a műtrágya-felhasználás. (2030-ra 20 %-kal szeretnék az utóbbit csökkenteni.)

Az étkezés mellett egészségügyet befolyásoló tényező a *közlekedés is*, mint a légszennyezés egyik komoly forrása. Az egészségügyi intézményeknek lehet bizonyos közvetlen szerepük a zöldítésben, a *közlekedés terén is*. Párizsban pl. a kórházak környezetbarát közlekedési lehetőségeket biztosítottak dolgozóiknak. Az egészségügyi személyzetnek egyébként arra is lehet hatása, hogy rábeszélje az embereket: *többet mozogjanak*. Egyértelműen kitűnik ugyanis a felmérésekből – de valójában köztudott -, hogy a betegségek jelentős része a *mozgáshiánnyal* van összefüggésben. Mégse tesznek az emberek eleget egészségük védelmében...

Jól látható a közlekedés szerepe a légszennyezésben egyes német nagyvárosok példáján. Egy felmérés szerint a közösségi közlekedési sztrájkok idején mért szennyezés mértéke 14%-kal nőtt, a légúti problémákkal kezelt csecsemők száma pedig ezen időszakok alatt 11%-kal emelkedett. Hiszen megnőtt az autóforgalom, s így a kibocsátás is.

Az egyre terpeszkedő városokban mind több a jármű-használat, így nagy a légszennyezés. 2020-ban ezért Luxemburg a közösségi közlekedést ingyenessé tette. (Természetesen, mindenki tudja, milyen gazdag országról van esetében szó...) Elemzések szerint egyébként a közösségi közlekedés igénybe vétele fél órával megnöveli a napi gyaloglást, ami még mindig csak egy ötöde annak a fizikai erőlköftésnek, amit a személyeknek a WHO szerint meg kellene valósítaniuk egészségük érdekében. A biciklis közlekedés szorgalmazásánál fel szokták hozni, hogy a közutak levegőszennyezettsége miatt ez káros is lehet az egyénekre. A tanulmány szerint azonban a mozgás pozitív hatása messze ellensúlyozza az előbbit. Sok ország ezért többféle módon elősegíti a biciklizést: a parkolási díjak emelésével, a bicikli-vásárlás támogatásával. (Belgium, Franciaország, Luxemburg, Olaszország). Vannak, ahol bizonyos zónákba csak alacsony emissziójú járművekkel lehet – büntetés nélkül -

belépni. (Brüsszel, Antwerpen, Gent). Ehhez természetesen megfelelő alternatív lehetőségeket kell a polgárok számára felajánlani, beleértve az infrastruktúra fejlesztését.

A zöld felületek növelése és a zajcsökkentés is a környezeti ártalmak mérséklésére irányuló politika. Számos helyen törekszenek a közutak mentén zöld függőnyt képezni, fák és bokrok ültetésével. A zöldítés - a felmérések szerint - mérhető mérséklődést eredményez a szálló por miatti halálozásokban, különösen a zsúfolt nagyvárosokban. Sajnos, a 2014-es felmérések szerint Budapest a vizsgált városok utolsó harmadában volt a zöld területen élők számát tekintve...

A WHO átlaghoz képest Kelet-Európában minden országban *kétszeres légszennyezési értékeket* mérnek. Ezek a mutatók a halálózással szoros korrelációban vannak. Az ilyen okból bekövetkező halálozások száma *hatszorosa* a régiókban az északi országokénak. A Covid miatti aktivitáscsökkenés ugyan bizonyos mérséklődést eredményezett a számokban, de csak nagy erőfeszítéssel lehet majd elérni, hogy a válság elmúltával valóban tartós változás jöjjön létre a káros környezeti hatások mérséklésében. A Covid-válságból való kilábalásra kidolgozott EU-projekt egyik határozottan fontos céljaként van megjelölve légszennyezés mérséklése.

Bp, 2022. február

OECD: Health at a Glance: Europe 2020

<https://www.oecd.org/health/health-at-a-glance-europe/>